

КОМПЕТЕНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОБЛІКОВЦІВ З РЕЄСТРАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДАНИХ

Компетенізація вважається ключовою інноваційною ідеєю сучасної освіти. Для конструювання мети і змісту освіти у формі стандартів, програм і підручників сьогодні вирішальним викликом є розуміння компетентності як спроби специфічного укрупнення і конфігурації одиниць планових результатів навчального процесу [5, с. 9].

Ряд вчених вказують на наявну суперечність між зростаючими вимогами суспільства до рівня професійної компетентності фахівців, що здобувають освіту в професійно-технічних навчальних закладах України, та реальною практикою професійної підготовки учнів за професією. Традиційність науково-методичного супроводу професійної підготовки кваліфікованих робітників не відповідає умовам інформаційного навчального середовища ПТО, яке має будуватися на засадах компетентнісного підходу. Спостерігається неймовірний дефіцит у педагогічних кадрах, здатних забезпечити відповідний рівень професіоналізму бухгалтерів, а саме обліковців із реєстрації бухгалтерських даних (ОРБД). Тобто необхідність забезпечення профтехосвіти спеціалістами високого фахового рівня – досить актуальне питання. Таким чином, компетенізація професійної підготовки майбутніх ОРБД має розглядатися як процес, сфокусований на впровадження компетентнісного підходу – забезпечення певних педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників.

Мета статті – аналіз проблеми компетенізації професійної підготовки майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних при забезпеченні певних педагогічних умов формування їхньої професійної компетентності.

Проблему компетенізації освіти детально розглядає С. Клепко у статті “Компетенізація освіти: обмеження і перспективи” [5, с. 9]. Дослідник нагадує: якщо скористатися термінологією бразильського освітянина П. Фрейре, то поняття компетентності в освітньому дискурсі (і не лише в Україні) перетворилося на “генеративне слово”. З’являється можливість способів іменування та здійснення освітнього процесу, а через рекомбінування його складових елементів –

встановлювати нову і точнішу орієнтацію освіти [11, с. 65]. Компетентнісний підхід в освіті, надаючи таким чином можливість подальшого розгортання (генерування) у велику кількість інших тем, набув значення “генеративної теми” [11, с. 88]. С. Клепко фокусує увагу на вирішенні проблеми компетенізації освіти через “експлікування орієнтації цього процесу на оволодіння його суб’єктами культурами різних сфер діяльності, технологіями, метапрограмами, знаннями”. Актуалізується питання специфіки “компетенізації освіти”: розроблення компетентнісних підручників (К-підручників), програм (К-програм). Дослідник стверджує, що для реалізації на практиці у цьому розумінні компетентностей необхідне їх систематичне моделювання (наприклад, за зразком “Емпрінт-методу”) з надання можливості свідомої передачі учням компетентності учителів і авторів підручників [5, с. 9].

Конструктивний вихід сучасної освіти із кризового становища засобами компетентнісного підходу можливий за умови терапевтичної підтримки, яка спрямована на усвідомлення та прийняття цих процесів, а не ігнорування або боротьбу з ними. А. Ликова досить глибоко пояснює: “Компетентнісний підхід передбачає як формальні зміни, так та істотні змістовні трансформації. Це стосується ролі педагога, організації і змісту навчання, проектування програм, педагогічних технологій, методів оцінювання, сутності самостійної роботи учнів і студентів. Проте педагог, який зорієнтований лише на трансляцію інформації та на контроль пам’яті учнів, не готовий зрозуміти й оцінити глибинну сутність реформ. Крізь призму свого сприйняття, цінностей, досвіду, він тепер “формує компетенції”, призначення яких не розуміє. У педагогічній свідомості змінилися лише “вивіски” (поняття). Тому найважливішим завданням є підготовка педагогів до реалізації компетентнісного підходу. Важливу підтримуючу роль у цій підготовці може відіграти педагогічна терапія як посередник між зовнішніми стресогенними інноваційними впливами та внутрішнім світом суб’єктів педагогічної взаємодії” [6].

Практика свідчить про неспроможність реформ, які йдуть всупереч із цілісним педагогічним процесом, внутрішніми механізмами розвитку, адаптивними можливостями людини. Насадженням “зверху” неадаптованих інновацій, які не зрозумілі та не прийняті педагогами, неможливо підвищити якість освіти “зсередини”. Не вміючи адаптуватися до нових вимог, не усвідомлюючи цілі власної діяльності, багато педагогів продовжують автоматично застосовувати традиційні, раніше успішні для них шаблони, все більше

відриваючись від реальності [1]. Такий консерватизм і ригідність є відомими “побічними” ефектами педагогічної професії та, водночас, засобом боротьби з перевантаженнями, відгуком на “шок майбутнього” [10]. Нині пріоритетним завданням професійної освіти є визнання провідної ролі педагога-новатора у формуванні професійної компетентності майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних та оцінка його готовності до реалізації компетентнісного підходу в ПТНЗ [8, с. 137].

Численні публікації та дослідження значення термінів “компетентність” та “компетенції” вимагають деякого уточнення, враховуючи різні точки зору. Наприклад, словник іноземних мов виділяє значення компетентності як оперування знаннями, що дозволяють судити про будь-що, виказувати значуще, авторитетне судження, володіння компетенцією [9, с. 784]. Велика сучасна енциклопедія “Педагогіка” визначає компетентність, по-перше, як міру відповідності знань, умінь і досвіду осіб певного соціально-професійного статусу реальному рівню складності встановлених завдань і проблем, що розв’язуються. По-друге, це сфера повноважень керуючого органу, посадової особи, коло питань, за якими вони наділені правом прийняття рішень [7, с. 237]. На нашу думку, більш конкретизоване поняття саме *професійної компетентності* наводить в “Енциклопедії освіти” В. Лозовецька: “інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності: вміння аналізувати і прогнозувати результати праці, використовувати сучасну інформацію щодо певної галузі виробництва” [4, с. 722].

Професійній компетентності приділяється значна увага багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, які виділяють різні аспекти та види її сформованості, зокрема в наукових доробках Н. Баловсяк Л. Дибкової, А. Гуралюка, Г. Єльнікової, П. Лузана, В. Радкевич, Л. Сушенцевої, Н. Ничкало, В. Ягупова та ін.

Теоретичний аналіз, проведений І. Власюк, щодо вивчення різних підходів розуміння сутності професійної компетентності є важливим результатом для подальшого розроблення проблеми компетенізації професійної підготовки. Дослідниця наводить приклади визначення професійної компетентності, що, на наш погляд, найбільше характеризують сформованість професійної компетентності майбутніх ОРБД, а саме: система умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують можливість виконання професійних обов’язків певного рівня (Т. Браже,

Н. Запрудський, Г. Курдюмов, В. Пугачов); інтегральна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображають рівень знань, умінь, досвід, достатній для здійснення мети даного роду діяльності, а також його моральну позицію (С. Батишев, П. Горкуненко, Н. Овсейчик); психічний стан, що дозволяє діяти самостійно та відповідально, володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції (М. Альге, М. Дебесс, А. Макарова, Ф. Мар'є). Отже, професійна компетентність формується на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей і життєвого досвіду, що забезпечує високий рівень самоорганізації фахівця та зумовлює його готовність до виконання професійних обов'язків [2].

Аналіз стану професійної підготовки майбутніх ОРБД в умовах ринку свідчить про невідповідність підготовленості випускників ПТНЗ потребам роботодавців. Більшості молодих фахівців властива, як правило, невпевненість у здійсненні професійних дій, низький рівень компетентності щодо застосування сучасних комп'ютерних технологій ведення бухгалтерського документообігу, нових форм організації праці, аналізу і прогнозування професійної діяльності, невміння миттєво оперувати законодавчим механізмом. Ця ситуація потребує більш ретельного і всебічного розгляду з метою забезпечення відповідних організаційно-педагогічних і методичних підходів здійснення теоретичного навчання та практичної підготовки майбутніх фахівців облікового діловодства у ПТНЗ.

На нашу думку, невирішеними залишаються ряд вагомих суперечностей, а саме: 1) між вимогами роботодавців до випускників професійно-технічного навчального закладу та рівнем підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ; 2) між зростаючою потребою інформаційного суспільства в інноваційно налаштованих, комп'ютерно орієнтованих та професійно мобільних робітниках та традиційністю науково-методичного супроводу освітньої підготовки в умовах інформаційного навчального середовища ПТНЗ; 3) між рівнем інтеграції економічного та педагогічного напрямку підготовки педагогічних кадрів для ПТНЗ та реальним станом сформованості професійної компетентності викладачів бухгалтерських дисциплін.

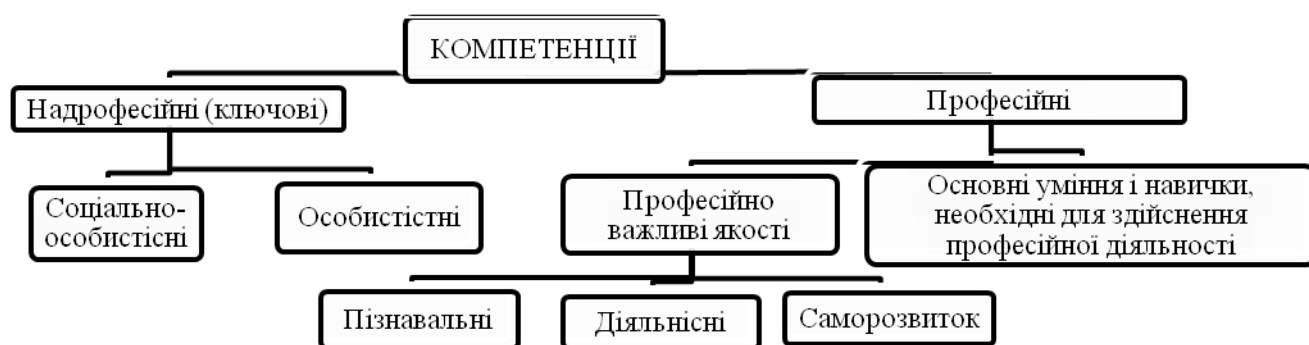
Рівень комп'ютеризації навчально-виробничого циклу професійної підготовки бухгалтерських кадрів у ПТНЗ дуже низький, незважаючи на те, що більшість навчальних закладів отримала сучасні комп'ютерні класи та відповідне програмне забезпечення для навчання за цим напрямом. А формування професійної компетентності майбутніх ОРБД можливе лише за умови

інформатизації навчально-виробничого процесу ПТНЗ. Інформатизація навчання й освітні інновації, перш за все, пов'язані з потребою суспільства в підготовці особистості, яка здатна раціонально функціонувати у постійно змінюваних умовах. Тому є сенс у всебічному оновленні змісту навчальних дисциплін як професійного циклу навчання обліковим дисциплінам, так і змін загальноосвітньої та загальнотехнічної складових існуючих стандартів навчання за професіями бухгалтерського напрямку. Мова йде про необхідність переосмислення критеріїв освітньо-кваліфікаційних характеристик, розроблення та впровадження стандартів компетентності щодо професійної підготовки майбутніх ОРБД.

Випускник професійно-технічного навчального закладу, що отримав кваліфікацію ОРБД, повинен володіти навичками складання та реєстрації бухгалтерських записів за допомогою комп'ютера, має швидко адаптуватися до нових технологій, що з'явилися у зв'язку з розвитком науки і техніки. Тобто сформовані раніше вміння складання бухгалтерських проводок можуть бути адаптовані до професійної діяльності в умовах сучасної інформаційної системи ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Поряд із цим зміст самої професійної діяльності за умови прогресу інформаційних комунікацій перебуває у постійному оновленні. Постає завдання забезпечити відповідні педагогічні умови функціонування інформаційного навчального середовища професійного спрямування.

Компетентність фахівців із бухгалтерського обліку, а саме ОРБД, може бути реалізована у період переходу робітника з одної галузі діяльності до іншої, наприклад, від ведення бухгалтерської справи у комерційній установі до ведення бухгалтерського обліку на державному підприємстві. У нашому дослідженні ми дотримуємося класифікації компетенцій, що засновані на існуючих стандартах ПТО України. Принагідно зазначимо, що в нових проектах Державних стандартів СПО Російської Федерації застосовується таке поняття: "Компетенція – здібність людини до використання знань, умінь і досвіду в стандартних і нестандартних ситуаціях", тобто загальна компетенція, необхідна для успішної діяльності як у професійній, так і непрофесійній сферах. Тобто професійна компетенція необхідна, щоб реалізувати професійну діяльність кваліфікованого робітника. Російський науковець Н. Демичева на підставі аналізу наявних досліджень уточнює надпрофесійні та професійні компетенції бухгалтерів [3, с. 70] (Рис. 1), які, на нашу думку, доцільно покласти в основу побудови класифікації компетенцій за чинним Державним

стандартом ПТО 4121.К74039–2006 “Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних” в Україні.

Рис. 1. Класифікація компетенцій на основі чинних стандартів ДС СПО Російської Федерації (за Н. Демичевою)

Нагадаємо, що немає жодної класифікації компетенцій, якими повинні оволодіти майбутні ОРБД у ПТНЗ України. Як зазначалося, в сучасних умовах господарювання України роль бухгалтерських кадрів, а саме ОРБД, в цілому на підприємствах швидко зростає. Ринкова економічна система викликає значні зміни функцій робітників бухгалтерії, поширює виробничі завдання.

Нині ОРБД є значущою фігурою бухгалтерського підрозділу. Вони наділені низкою повноважень, що структурують у фундаментальному аспекті весь документообіг підприємства.

Коло питань, яке описує професійну діяльність майбутніх ОРБД, визначене освітньо-кваліфікаційною характеристикою. Однак при порівнянні змісту ОКХ і посадових інструкцій роботодавця виявлені деякі розбіжності. Сама назва професії “Обліковець із реєстрації бухгалтерських даних” вказує на те, що професійна діяльність ОРБД безпосередньо пов’язана з бухгалтерською справою. Однак в ОКХ припущене порушення: замість професійної дії “ведення оперативного обліку” (що зазначено в посадовій інструкції роботодавців) в ОКХ прописане “ведення статистичного обліку”. Для досвідченого спеціаліста бухгалтерії не секрет, що статистичний облік не пов’язаний із бухгалтерською справою. Тому це питання потребує вирішення.

Метою визначення ефективності діяльності бухгалтерської структури в організації є первинне забезпечення коректної реєстрації бухгалтерських даних, що дає змогу усунути негаразди, у тому числі податкові. Тому особливого значення в опануванні професійних і надпрофесійних компетенцій, а отже у формуванні професійної компетентності майбутніх ОРБД, набуває навчання учнів провідним спецтехнологіям: “Бухгалтерський облік” та “Інформаційні системи і

технології в обліку”. Саме це дає можливість стверджувати, що формування професійної компетентності майбутніх ОРБД відбувається в умовах комп’ютеризації навчально-виробничого процесу ПТНЗ – створення так званого інформаційного навчального середовища їхньої професійної підготовки за умови оволодіння відповідними компетенціями майбутньої професійної діяльності. У цьому і полягає основне завдання компетенізації освітнього процесу навчання за цією професією у ПТНЗ. Тому швидкий темп розвитку інноваційних технологій, розвиток інформаційно-комунікативної складової у професійній діяльності ОРБД вимагає переосмислення парадигми освітнього простору професійної підготовки кадрів для бухгалтерії.

Професія “Обліковець із реєстрації бухгалтерських даних” є однією з міжгалузевих професій. До того ж професійна діяльність цієї категорії працівників має загальний базис компетенцій, які, у свою чергу, формують і розвивають професійну компетентність фахівців бухгалтерії. Тому особливого значення набуває диференціація надпрофесійних і професійних компетенцій майбутніх ОРБД у процесі компетенізації їх професійної підготовки у ПТНЗ. Однак ефективність формування професійної компетентності залежить і від деяких факторів. Про це йтиметься у наступних публікаціях.

У контексті законодавчих змін, переходу України на міжнародні стандарти ведення бухгалтерського обліку, створення спеціалізованих бухгалтерських систем і технологій обліку є потреба ринку праці у висококваліфікованих, професійно мобільних та конкурентоздатних обліковцях із реєстрації бухгалтерських даних. Отже, має відбутися переоцінка існуючої стандартної бази та створення гнучкого освітньо-професійного стандарту навчання на засадах компетенізації професійної підготовки майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних.

Посилання:

1. *Безюлева Г. В.* Професійна компетентність спеціаліста: погляд психолога / *Г. В. Безюлева* // Професійна освіта. — 2005. — № 12. — С. 24.
2. *Власюк І.* Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх економістів. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2012_1/Vlasiyk.htm [19.05.2013]
3. *Демичева Н. В.* Реализация педагогических технологий при подготовке бухгалтерских кадров в заведениях среднего профессионального образования : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / *Н. В. Демичева*. — М. : 2008. — 219 с.

4. *Лозовецька В. Т.* Професійна компетентність / *В. Т. Лозовецька* // *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; за гол. ред. В. Г. Кременя.* — К. : Юрінком Інтер, 2008. — С. 722.
5. *Кленко С. Ф.* Компетентизація освіти: обмеження і перспективи / *С. Ф. Кленко* // *Постметодика: освіта і влада.* — 2005. — № 1(59). — С. 9—18.
6. *Ликова В. А.* Інформаційні технології і засоби навчання / *В. А. Ликова* // *Терапевтичний супровід реалізації компетентнісного підходу в освіті.* — 2009. — № 6 (14). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>
7. *Педагогика: Большая современная энциклопедия* / Сост. *Е. С. Рапацевич.* — Мн. : Современ. слово, 2005. — 720 с.
8. *Ростока М. Л.* Компетентнісний підхід: провідна роль педагога у формуванні професійної компетентності майбутніх ОРБД / *М. Л. Ростока* // *Соціальне партнерство як інструмент оновлення змісту ПТО : мат. другої всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 11-12 квітня 2013 р.) / за заг. ред. Л. Л. Сушенцевої; Інститут ПТО НАПН України.* — Кривий Ріг : вид. Р. А. Козлов, 2013. — 195 с.
9. *Словарь иностранных слов.* — 7-е изд., перераб. / Под ред. *И. В. Лехина* и др. — М. : Русский язык, 1979. — 624 с.
10. *Тоффлер А.* Футурошок / *Алвин Тоффлер.* — С.-Пб. : Лань, 1997. — 464 с.
11. *Фрейре П.* Формування критичної свідомості / *Пауло Фрейре* ; перекл. *О. Дем'янчука.* — К. : Юніверс, 2003. — 167 с.
12. *Фрейре П.* Педагогіка пригноблених / *Пауло Фрейре*; перекл. *О. Дем'янчука.* — К. : Юніверс, 2003. — 168 с.

Стаття надійшла до редакції у вересні 2013 року

М. Ростока

Компетенизация профессиональной подготовки

будущих учетчиков по регистрации бухгалтерских данных

В статье сосредоточено внимание на компетентизации профессиональной подготовки при обеспечении соответствующих педагогических условий формирования профессиональной компетентности будущих учетчиков по регистрации бухгалтерских данных в информационной обучающей среде профессионально-технического учебного заведения. Автор делает вывод, что есть смысл во всестороннем обновлении содержания учебных дисциплин как профессионального цикла обучения учетным дисциплинам, так и изменений общеобразовательной и общетехнической составляющих существующих стандартов обучения профессиям бухгалтерского направления. В контексте законодательных изменений, перехода Украины на международные стандарты ведения бухгалтерского учета, создания специализированных бухгалтерских систем и технологий учета есть потребность рынка труда в

высококвалифицированных, профессионально мобильных и конкурентоспособных учетчиков по регистрации бухгалтерских данных. Следовательно, должна произойти переоценка существующей стандартной базы и создание гибкого образовательно-профессионального стандарта обучения на основе компетентизации профессиональной подготовки будущих учетчиков по регистрации бухгалтерских данных.

Ключевые слова: компетентизация, компетентность, компетенция, учетчик, бухгалтерские данные, профессиональная подготовка, информационная обучающая среда.

M. Rostocka

Competence's in training a professional of future accounting clerk's for registration of accounting data

This article focuses attention on the formation of competence in training a professional, with appropriate pedagogical conditions of formation of professional competence of future accounting clerk's for registration information in the accounting data Vocational technical school in Information learning environment.

Key words: competence's in training, competence, competency, accounting clerk, accounting data, training, information learning environment.